

Primærnæringsplan

2024–2032

Stokke med Stokkebakken: Arne Rogn Hansen

Innhold

Innledning.....	3
Bakgrunn for planarbeidet	4
Mandat og organisering	4
Selvforsyningsgrad globalt, nasjonalt og lokalt	4
Produksjoner innen tradisjonelt landbruk.....	6
Jordbruk.....	6
Ferie- og sykdomsavløsning i jordbruket.....	7
Nedbygging av jordbruksjord i Bamble og Telemark.....	8
Skogbruk.....	8
Jakt, fiske, viltforvaltning og friluftsliv	9
Hjort	10
Rådyr	11
Annet vilt	11
Kystfiske	12
Sysselsetting og verdiskaping	13
Sterke sider ved landbruket i Bamble.....	13
Areal- og eiendomsforvaltning.....	14
Kommunen som landbruksmyndighet	14
Naturmangfoldloven	14
EUs vannforskrift og miljøtiltak i landbruket.....	15
Samfunnssikkerhet og beredskap	16
Retningslinjer for behandling av saker etter jordlov, odelslov og konsesjonslov i Bamble.....	17
Fradeling og omdisponering i områder til landbruk, natur og friluftsliv (LNF)	18

Innledning

Der er behov for en plan som kan synliggjøre verdier, muligheter og begrensninger i Bamble bruk av naturressurser. Primærnæringsplanen skal være et arbeidsredskap for politikere og administrasjon i Bamble kommune. Planen legger føringer på områder av primærnæringspolitikken der kommunen har ansvar og kan ha innvirkning. Planen sammen med vedlagt lokale retningslinjer (V1) og handlingsplan (V2) skal være en god veileder for primærnæringsplanen, da den trekker opp retningslinjer, rammebetingelser og målsettinger for perioden.

For å ha en levende plan må den vedlagte handlingsdelen og de lokale retningslinjer evalueres av administrasjonen hvert år i planperioden. Primærnæringsutvalget blir orientert ved endringer som følge av nasjonale og regionale retningslinjer. Gjennomgangen bør skje parallelt med og koordinert med det øvrige ajourføringsarbeidet av kommuneplanen som helhet. Får å implementere de jordfaglige målsetningene til kommuneplanens arealdel skal de lokale retningslinjene spilles inn ved fremtidige rullinger av arealdelen.

Naturbruk er alt det vi som mennesker foretar oss i forhold til den natur vi er en del av. Bamble er en kystkommune med et mangfold av natur og kultur. Her har folk levd av og med naturen. Vi har jord, skog, dyr, vann og sjø. Som lokalsamfunn har vi et stort mangfold å ta vare på. Vi har naturressurser som skal forvaltes og bevares ved fortsatt bruk.

I forhold til arrondering og jordsmonn er største delen av Bamble jordareal egnet til grasproduksjon, men vi har også god jord for grønnsaksproduksjon.

Vår kommune kjennetegnes av stor befolkningstetthet i nærheten av dyrket areal og fiskemottak. Bamble kommune ligger markedsnært til 100 000 mennesker i Grenland. Her ligger det store muligheter for den lokale primærnæringsplanen. Telemark har lav egendekning for kjøtt, melk og sjømat. Selvforsyning av produkt i grønt-seksjonen i distriktet er også lav. Vi har gode muligheter for å øke egendekningen av mat, og med det forhindre gjengroing av vårt kulturlandskap.

Det tradisjonelle landbruket, bygget på en volumproduksjon tilpasset Bamble naturgitte forhold, må ligge i bunnen for utviklingen av nye næringer. Tilleggsnæringer innen landbruket er en berikelse for næringa. Det kan skapes blant annet et større mangfold innen mat, turisme og opplevelser.

Landbruk og naturbruk står også for verdier mennesker trenger og vil trenge. Derfor ønsker vi å styrke landbruket og naturbrukens plass i undervisningen på skolen.

Flere av de statlige tilskuddsordningene behandles nå på lokalplan hvor midlene gis ved søknad etter de tiltak og vilkår som til enhver tid gjelder. Skal en slik ordning fungere, betinger det en samfunns-messig helhetlig tankegang, at vi fra våre ståsteder ser den sammenheng naturbruken står i.

Samfunnsutviklingen og den politiske del av naturbruken har gitt primærnæringsplanen nye utfordringer. Primærnæringsplanen har blitt sterkt regulert gjennom kvoter, lover og forskrifter, og ved politiske føringer. Primærnæringsplan er storpolitikk.

Bærekraftig utvikling kjennetegnes av en langsiktig planlegging der en tar hensyn til varige verdier også for kommende generasjoner. Matjord er en slik varig verdi. I en kommune med bare 3 % dyrka og dyrkbart areal, er det viktig å ta vare på matjorda til kommende generasjoner. Befolkninga i Norge og verden øker, og med den øker kampen om mat- og vannressursene. Vi har et moralsk ansvar for å være mest mulig selvforsynte med mat.

Bakgrunn for planarbeidet

Mandat og organisering

Planen skal gi overordnede mål for utviklingen av primærnæringen i kommunen.

Planen med vedlegg er å regne som en kommunal sektorplan. Den gir innspill til kommuneplanens arealdel. For å ha en levende plan må handlingsdelen i tillegg evalueres hvert år i planperioden.

Målet med planen er å synliggjøre primærnæringens ressurser i Bamble kommune, sikre jordvern for å ta vare på landbruksareal og kulturlandskap, finne frem til tiltak for å ta vare på eksisterende produksjoner og fremme utviklingen av nye. Videre skal planen synliggjøre hvilke utfordringer som må løses for å imøtekomme fremtidens klima og avrenning mot sjø.

Planen skal ta utgangspunkt i FN's bærekraftsmål og sørge for at man tenker globalt og handler lokalt.

Planen er utarbeidet av landbruksforvaltningen med representanter fra organisasjonene Bamble Bondelag, Bamble Skogeierlag, Fiskeri og Primærnæringsutvalget.

Figur 1: FNs 17 bærekraftsmål som har 169 delmål

Selvforsyningsgrad globalt, nasjonalt og lokalt

Tilgangen til produktive arealer for matproduksjon globalt er ofte skjevt fordelt etter befolkningstetthet. Det er ofte begrenset av de naturgitte prosesser som skjer nå og som har pågått over hele klodens levetid. Videre er klimaet og tilgangen til rent vann i en økende grad en begrensende faktor for matproduksjonen.

Norge har sammenliknet med andre land en lang kystlinje med store havressurser, men til gjengjeld svært begrenset areal med fulldyrka jord på ca. 3 %. I motsetning består 60 % av Danmarks areal av fulldyrka jord. For at kloden skal kunne brødfø den verdensbefolkningen som er

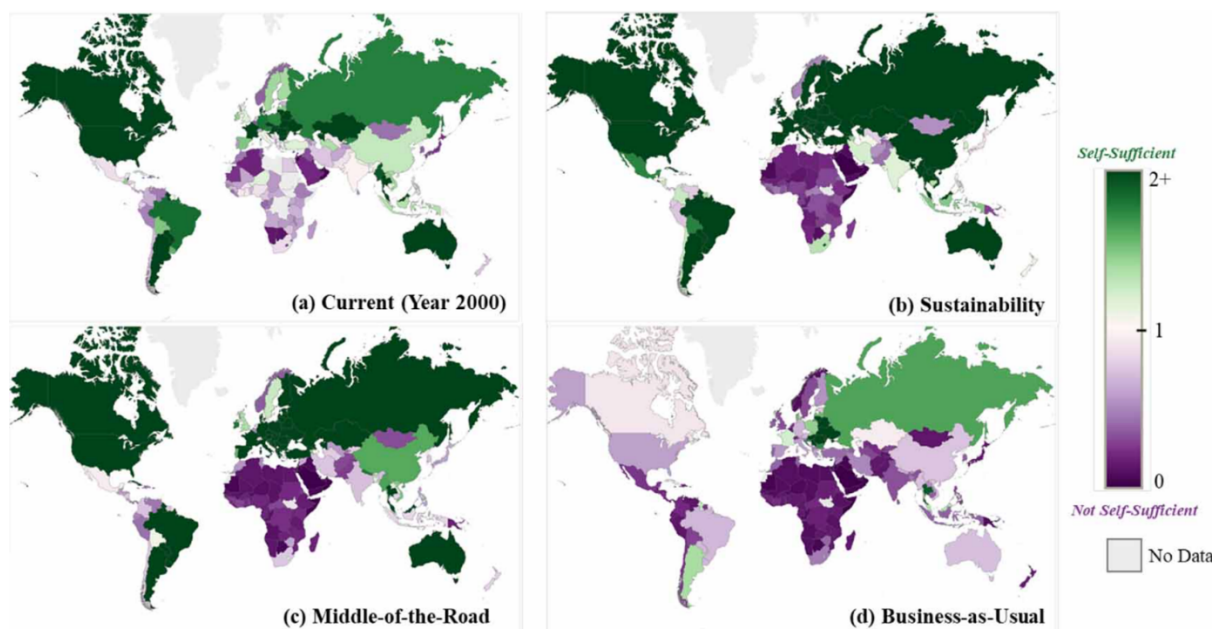
estimert til å være i 2050 (9 milliarder), må samtidig verdens matproduksjon økes med hele 70 % (FAO, 2023).

Norge har i dag en selvforsyningsgrad på 45 %. Tar vi ut fisk, blir graden 44 %. Korrigert for importert kraftfôr faller graden til 36 % (NIBIO, 2019).

Jordbruksareal i drift pr. innbygger nasjonalt ble redusert fra 2,3 daa til 1,8 daa i perioden 2000-2020 (Landbruks og matdepartementet, 2022). I Bamble er det 1,7 daa jordbruksareal pr. innbygger.

Beregninger fra NIBIO viser at vi trenger over en million daa nytt jordbruksareal innen 2050 for å opprettholde jordbruksareal pr. innbygger nasjonalt.

Dyrkbar jord er en ikke fornybar ressurs som det tar ca. 1000 år for å bygge et ti cm tykt lag av. Når vi samtidig vet at en daa med kornjord i Bamble kan produsere korn til ca. 1000 brød/årlig blir betydningen av denne ressursen ikke ubetydelig. Videre er dårlig jordhelse også en global og lokal trussel mot matsikkerheten på land og i vann.

Figur 2: Kart over selvforsyningsgrad med fire ulike senarioer (Citation Areidy Beltran-Peña et al, 2020 Environ).

Nasjonalt er det 37 682 aktive bønder. Lokalt i Bamble er det 43 aktive bønder som søker produksjonstilskudd for 198 gbnr, totalt er det registrert ca. 350 landbrukseiendommer i Bamble. Totalt er det 8016 daa jordbruksareal hvor gjennomsnittlig areal pr. bruk er 186 daa. Landbruket forvalter LNF-areal som omfatter ca. 90 % av kommunens totale areal (SSB, 2023).

Flere søkere om produksjonstilskudd er gått ut av listene våre de siste 10 årene, spesielt på grunn av kravet til omsetning og til å ha etablert eget foretak med organisasjonsnummer. Jordbruksareal i drift er gått ned delvis på grunn av dette, og fordi nye gårdskart har ført til reduksjon i gårdenes areal. Det meste av arealene drives fremdeles, enten av eieren selv eller som tilleggsjord.

Produksjoner innen tradisjonelt landbruk

Jordbruksarealene har blitt redusert fra ca. 9000 dekar i 1950 til 6.600 dekar med registrert drift i dag. Omtrent halvparten av jorda som har gått ut har grodd igjen, resten drives fortsatt uten å være registrert via produksjonstilskuddsordningen, og noe har gått til veier og boligområder.

Kommunen har (2023) 43 bruk i aktiv drift (søker produksjonstilskudd) inkludert 4 rene bigårder. Det er 30 bruk med husdyrhold. I tillegg kommer noen mindre bruk. De aktive bruka driver i snitt rundt 62 dekar eget areal og 75 dekar leid areal, i alt ca.137 dekar hver. Det vil si at 55 % av arealet er leiejord. I Telemark fylke er det gjennomsnittlige jordbruksarealet pr. gårdsbruk på 180 daa. I nasjonal målestokk er gjennomsnittlig jordbruksareal pr. gårdsbruk 255 daa (SSB, 2023).

Tabell 1: Dyretall for Bamble kommune. Kilde: Søknader om produksjonstilskudd.

	1950	2000	2004	2008	2013	2023
Melkekyr	958	144	119	144	124	89
Ammekyr	-	24	36	66	110	180
Ungdyr av storfe	203	355	324	304	359	376
Søyer	310	451	439	283	170	232
Avlspurker		46	49	46	-	3
Slaktegriser	381	740	1100	866	150	-
Verpehøner	3640	13154	11160	11000	54	5
Hester	260	77	100	119	74	71

Tabell 2: Vekstgrupper for Bamble kommune. Kilde: Søknader om produksjonstilskudd.

Dekar	2019	2020	2021	2022
Fulldyrka eng	5580	5375	4170	4527
Korn	2842	3824	4154	4208
Potet	82	71	80	83
Grønnsaker	-	-	-	-
Bær	-	-	60	60
Sum (inkl.nabokom)	8504	9270	8464	8878

Jordbruk

Mesteparten av dyrka mark i Bamble er gammel havbunn, dvs marine avsetninger. Jordsmonnet består derfor av en stor del av sandholdig leire og silt. De beste jordbruksarealene ligger i hovedsak spredt i kommunens ytterkant mot sjøen. Kart viser kommunens jordressurser klassifisert etter begrensinger.

Figur 3: Jordressurskart over Bamble kommune. Jordas egenskaper er bestemt av naturens premisser fra forrige istid.

Ferie- og sykdomsavløsning i jordbruket

Bamble kommune har ikke hatt landbruksvikar tidligere. Fra 2008 ble ordningen lagt om slik at også husdyrbrukere i Bamble har mulighet til å benytte landbruksvikar. Vikaren kan først og fremst nyttes til sykdomsavløsning, men også til avløsning for fritid. Det er avløserlaget Telemark

Landbrukstjenester som har arbeidsgiveransvar for ordningen. Den nye Landbruksvikarordningen ga Telemark 6 årsverk landbruksvikarer til fordeling mellom avløserlagene i fylket.

Nedbygging av jordbruksjord i Bamble og Telemark

Omdisponert dyrka jord i Vestfold og Telemark i årene 2012-2022 er registrert til 5411 daa, et snitt på 541,1 daa pr. år. Av dette er jord omdisponert etter plan- og bygningsloven i reguleringsplaner og arealplaner og omdisponert jord etter jordloven §§ 9 og 12. Ut fra det nasjonale målet om halvering av omdisponert areal fram til 2010, skal tallet ned på ca. 120 dekar i Telemark.

I Bamble er tilsvarende tall i alt 104 dekar jordbruksareal godkjent omdisponert i perioden 2012-2022. I gjennomsnitt er det omdisponert 10,4 daa jordbruksareal pr. år i Bamble under denne 10 årsperioden.

Skogbruk

Med unntak av tettbebyggelse og jordbruksareal er hele kommunen skogkledd. Det er ingen høyereliggende fjellskog og det er heller ikke spesielle vernesoner (vernskog) mot kysten i tillegg til områder som allerede er båndlagt. Boniteten er

preget av raske skiftninger fra den ypperste skogsmark til fjell i dagen innenfor små områder. Det er stor variasjon i skogbildet fra en kortvokst furuskog blandet med lauv langs kysten, til mer innlandspreget gran- og furuskog i de indre deler av kommunen.

Bamble kommune har ifølge SSB i 2019 et produktivt skogareal på 218 201 daa. Det uproduktive arealet består av myrer, skrapskogmark og spesielt utilgjengelige områder. De siste 5 årene har det blitt avvirket 185 000 m³ tømmer i Bamble, i snitt ca. 37 000 m³ pr. år. På grunn av at det ikke foreligger nyere områdetakst for hele kommunen har vi i dag ingen sikre tall på tilvekst og volum for kommunen under ett. Men den forrige områdetaksten fra 2003 estimerte den gang en årlig tilvekst i h.kl.3-5 på ca. 48 000 m³. Vi kan anta at det er omtrent på dette nivået i dag.

Bamble har flere svært aktive juletreprodusenter. Det er registrert en produksjon på i alt 34 800 juletrær i Bamble de siste 5 år, i snitt ca. 7000 trær pr. år.

Skogkulturen er en stor oppgave som må prioriteres. De store variasjoner vi har både i treslag og voksested er en utfordring for den enkelte skogeier. Lauvtømmer og særlig bjørk er etterspurt både som kvalitetstømmer og som ved til brensel. Nye utfordringer vil sannsynligvis komme med endringer i klima. Gran er tørkeutsatt og det bør vurderes om innblanding av andre treslag er aktuelle i fremtidens bestand for å gjøre skogen mer robust. Vi kan anta at varmekrevende treslag som f.eks. eik, vil få større utbredelse i årene som kommer. På mildere og svak mark bør furu være det dominerende treslag.

Skogen har stor samfunnsmessig betydning. Skogeiernes ansvar og oppgaver er i dag tredelt:

- Som næringsutøver å sikre råstoff til skogsindustrien.
- Som grunneier å legge til rette for rekreasjon for befolkningen.
- Som forvalter å sikre livsmiljø for biologisk mangfold.

En tilfredsstillende veidekning er en forutsetning for å kunne ta ut tømmer og drifte skogen effektivt. Kommunen er i dag tilstrekkelig godt dekket med skogsbilveier. Vedlikehold av det stamveinettet vi har i dag og opprusting av de eldste veiene må være høyt prioritert.

Jakt, fiske, viltforvaltning og friluftsliv

Elg

Elgjakta foregår hovedsakelig av rettighetshaverne selv, som drivjakt og/eller løshundjakt. Det er totalt 10 elgvald som mottar fellingstillatelse og i alt 33 jaktfelt som utøver jakta. Antall skutte elg har gått nedover de senere år og ser nå ut til å ha stabilisert seg på ca. 35-40 dyr pr. år.

Det er under forrige planperiode (2019-2022) felt henholdsvis 42, 39 og 45 elg i Bamble. Gjennomsnittlig slaktevekt for kalv i planperioden var rekordlavt med sine 44,3 kg. Til sammenligning var kalvevektene i perioden 1999-2001 på 53 kg. Gjennomsnittlig vekt for ku >2,5 år i 2019-2022 var 142 kg mot 164 kg i perioden 2001-2003. Snitt vekt for okser >2,5 år har ligget mer stabilt de siste 20 årene med ca. 175 kg +/-5 kg. Dette er i snitt vesentlig lavere vekt enn det vi finner lenger nord i landet.

De siste års tørkeperioder under vekstsesong vil trolig også ha en negativ konsekvens for elgen med tanke på stress og dårligere sommerbeiter. Tørkestress hos planter kan også medføre høyere prioritering av deres produksjon av tungt fordøyelige plantekost grunnet lignin og andre antibeitestoffer. Økologisk teori for planter viser at produksjonen av antibeitestoffer økes under stress i favør av energibruk til vekst. Videre avtas produksjonen av antibeitestoffer til fordel for vekst dersom planter får økte vekstvilkår.

Klima langs Bamblekysten er trolig med på å stresse elgen særlig under vekstsesong. Tap av lett fordøyelig sommerbeite med rikt næringsinnhold gir kalver en svekket vekstkurve som ikke lar seg hente igjen da vinterbeite dreier kun om å holde «hjulene» i gang for å overleve. Når kua er blitt kjønnsmoden vil veksten avta og de dårlige sommerbeitene hvor elgen skal legge på seg for å ha noe å tære på under vinteren er tapt. Videre vil et mildere klima trolig kunne påvirke kalvens vekst det første leveåret ved at «beitevinduet» smales inn. Beitetiden på våren og forsommeren hvor plantene har størst næringsinnhold og inneholder minst antibeitestoffer blir fremskyndet. Når kalven da skal gå fra melk til plantekost vil næringsinnholdet og omsetningen av nitrogen til protein bli redusert.

Forskning har videre vist at mindre okser kan føre til at elgkua utsetter brunsten. Dette vil igjen påvirke tidspunktet for kalving hvilket er uheldig for kalvens utnyttelse av det viktige sommerbeite før vinteren. Dette vil igjen gi en uheldig ringvirkning hvor prosessen forsterkes ved lettere dyr og forsinkede brunster (Sand, 1996 og Broberg 2004).

Videre har anleggsperioden under byggingen av nye E18 skapt noen endringer av habitatet og trekkemønster for elgen. Ny E-18 deler Bamble kommune i to med sine fysiske barrierer. Bamble vilt- og innlandsfiskeutvalg har sammen med grunneiere bidratt til et betydelig kunnskapsgrunnlag for veiplanlegger og entreprenør med tanke på plasseringer av over og underganger. Disse skal sikre viltets tilgang til viktige habitater gjennom hele året. Videre er det satt i gang et storstilt overvåknings-prosjekt av alle tover- og underganger med hjelp av viltkamera og snøsporing. Dette prosjektet vil vare frem til 2024 og er et samarbeid mellom NyeVeier, Norconsult og Bamble kommune. Foreløpige data viser at over- og undergangene har varierende effekt, men at elgen tenderer mot å benytte underganger fremfor overganger når den skal krysse E18. Alle over og

undergangene har blitt gitt egne hensynsoner som skal hindre tiltak som vil komme i konflikt med viltet.

Den nye motorveien har gitt en reduserende effekt på antall trafikkdrepe elg langs E18.

Desember 2020 ble det registrert et tilfelle av atypisk- skrantesjuka (CWD) på en 13 år gammel elgokse. Funnet resulterte til økt fokus på CWD og krav til testing for CWD av alt fallvilt over 1 år. Videre oppfordres alle jegere til å ta CWD-prøver av hjerne- og lymfeprøve av hjortevilt eldre enn kalv.

Hjort

Hjortebestanden i Bamble har de siste 10 årene hatt en kraftig vekst. Hjorten ser ut til å trekke mot kysten og samler seg i store flokker utover senhøst/vinter. Den største tettheten av hjort har de siste årene vært i områdene rundt Herum, vest-Bamble og nordover mot grensa til Skien. Her er det ikke uvanlig med flokker opp mot 20 individer. Hjorten virker å være i god kondisjon. Beitepresset fra hjort på innmark og rundballer er blitt et stort problem. Som mottiltak har det blitt gjort ekstraordinære tiltak som skadefelling og 50 % avvik fra minstearealet på Høen innen planperioden 2019-2022. Inngjerding av vinterfôr med viltgjerder slik vi ser på Vestlandet vil bli nødvendig som forbyggende tiltak i årene fremover.

Det registreres lite skogskader etter beiting og barking fra hjort i Bamble. Trolig kommer mye av hjorten trekkende fra andre kommuner lenger inn i landet hvor de kan ha sine leveområder utenfor høst og vinter. Dette medfører trolig at andre områder får skogskadene mens kystnærestrøk som Bamble får fordelene med mye hjort under jakta. Antall felte hjort har nå blitt mer enn dobbelt så mange som antall elg i forrige planperiode. Bamble kommune ligger nå rangert som kommune nr. 4 i Vestfold og Telemark hvor flest hjort er felt innen 2019-2022, kun slått av Larvik, Nome og Drangedal (Faun R011, 2020).

Hjorten i Bamble er sunn og frisk med gode vekter og produksjon. Det er viktig å ta vare på dette ved å sikre at nok dyr blir tatt ut av bestanden slik at tettheten ikke blir for høy. Hjortebestanden er fortsatt ujevnt fordelt i kommunen. Her er det viktig å ha fleksible ordninger for uttak i vald/bestandsplanområdene slik at hjorten blir forvaltet etter hele sitt leveområde i størst mulig grad.

For å stoppe/redusere en stedvis akselererende bestandsutvikling er det derfor viktig å legge hovedparten av avskytingen på segmentet kalv, spissbukk og hind – og holde uttaket av store bukker på et lavt nivå. Avskytingen av hjort i Bamble kommune har fram til nå vært i form av flest direkte tildeling til valdene uten bestandsplan. Det er imidlertid et mål at forvaltning av hjort i framtiden kan gjøres etter bestandsplaner. Generelt sett anses det som utfordrende å gjennomføre en avskyting som kan stabilisere/redusere hjortebestanden i kommunen.

Fellingsprosenten på hjort i kommunen var 60 % i 2021 med 81 felte hjort. Dette tilsier at et lavere minsteareal kan være en del av en løsning for å redusere bestanden. En annen måte å løse dette på er at forvaltningen skjer gjennom felles bestandsplaner som strekker seg over større deler av hjortens leveområde og at valdene i løpet av jakta fordeler uutnyttede fellingstillatelser internt imellom vald til områder med største bestander og med størst skader på skog og jordbruk.

Bestanden av hjort har vært økende de senere år. Det har de siste årene blitt felt i overkant av 80-110 dyr årlig. Fellingstillatelsene til hjort tildeles elgvaldene. Jakt på hjort drives ofte i tilknytning til elg eller rådyrjakt, men også i økende grad som egen jakt.

Rådyr

Rådyrbestanden i Bamble er sunn og frisk med gode vekter og produksjon. Rådyr tåler høy tetthet uten at dette går ut over produksjonen. Bestanden i Bamble er etter mange års fravær av snøtunge vintre og lite rovdyr som kan holde stammen nede utviklet seg til å være svært tett. Det oppleves på flere områder som beiting i hager, kirkegårder, påkjørsler, vanlig å se rådyr til alle døgnets tider samt mye flått særlig i de kystnærestrøk av kommunen. Tettheten av rådyr er nå så stor i Bamble at en utskyting lokalt på langesundhalvøya trolig ikke ville løst problemet over tid. Rådyrbukkene er revirhevdende i brunsttiden slik at nye bukker vil gjenoppta ledige revir så fort et annet blir ledig nå som tettheten er så stor langs kysten. Trolig må denne bestanden ses mer ut over enn kun de største pressområdene ved at rådyr beskattes hardere ved ordinær jakt over hele kommunen. Rådyr trekker ofte nærmere kysten så fort snøen legger seg på innlandet.

Dagens situasjon hvor det årlig faller 50-70 rådyr i trafikken er lite ønskelig. Videre er det nok også noen mørketall. Det indikerer alle meldingene om skadet eller dødt rådyr kommunen mottar i løpet av året uten at skaden er meldt inn direkte fra et konkret trafikkuhell. Videre er det flere ettersøk som ender med ingen funn slik at rådyret er «friskmeldt» uten at ekvipasje kan garantere dette.

Viltpåkjørsler skaper store dyrelidelser samt trafikkfarlige situasjoner hvor også mennesker er i fare. Dette sammen med det konfliktnivået kommunen opplever ved meldinger om mye rådyr i hager og kirkegårder gir gode argumenter for å redusere bestanden til et mindre konflikthullnivå. Rådyrene kan stedvis gjøre skade på juletreffelt i form av feiing og beiting på innmark. Generelle skogskader er minimale. Reduksjonen av rådyr-tettheten bør skje ved ordinær jakt slik at ressursene kommer jakta til gode. Videre er det en utfordring å opprettholde høyt nok jakttrykk i de mer sentrale områdene. Jakt kan oppleves som utrygt eller gir et høyt konfliktnivå i pressområder hvor mye folk ferdes.

Kommunen ønsker at jakttrykket på rådyr økes over kommunen under ett og ikke kun i de kystnære strøk. Minstearealet bør holdes så lavt at flere elg/hjortevald kan søke om felles rådyrvald med kvotefri tildeling. Rådyrvald som disponerer et tellende areal på minimum 20 ganger minstearealet, eller minst 10 000 daa, kan etter hjorteviltforskriftens § 20 tildeles fellingstillatelsen som kvotefri jakt. Et bestandsplanområde for elg eller hjort der valdene også er godkjente som rådyrvald, kan søke kommunen om kvotefri jakt på rådyr dersom bestandsplanområdet oppfyller arealkravet som nevnt over. Kommunen kan kreve at jaktrettshaverne utarbeider en avskytingsplan før kvotefri jakt på rådyr tildeles.

Minstearealet på rådyr er differensiert i kommunen på grunn av de store bestandsforskjellene. Avgrensningen mellom disse områdene er beskrevet i lokal forskrift om minsteareal for Bamble kommune. På Langøya er det ikke ønskelig at det etableres en stor bestand av rådyr på grunn av flåttplagen.

Annet vilt

Beveren er til dels tallrik og et problem i perioder i forhold til skader på skog og annet. Men det er også en ressurs som blir alt for lite utnyttet.

Av småvilt er nok haren den viktigste arten. Harebestanden svinger mye, men har trolig de senere årene gått mest nedover. Bestanden av skogsfugl er lav. Det er bra med sjøfugl, og det drives en del jakt på disse artene i Skjærgården.

Rødrev, mår og mink er tidvis tallrike i Bamble. Disse er jaktbare med forholdsvis romslige jakttider og det hadde bare positivt med et høyere jakttrykk på disse artene for å speile naturlig balanse mot annet småviltet. Særlig mink bør vurderes som en uønsket art som bør bekjempes i framtidig plan for naturmangfold.

Gaupebestanden har vært stabilt lav de seneste årene og det er etablert en Gaupering som organiserer gaupejakta. Gaupa tar noe rådyr og enkelte hjort. Det er ønskelig å holde gaupebestanden på et akseptabelt nivå slik at landbruksnæringen fortsatt har mulighet til å benytte utmarka til beite. Reguleringen av gaupebestanden foregår som kvotejakt og Bamble ligger under rovviltregion 2.

Det er stor bruk av utmarka av både Bambles befolkning og andre. Orientering, turer, fiske og bærplukking er noen stikkord.

Kystfiske

Bamble kommune har en langstrakt kystlinje. Mye av det grunnlaget for det rike fisket ble grunnlagt under sist istid. Da ble raet dannet og det store dypvannsområdene med bløtbunn som et gunstig habitat for blant annet reker. Fiskerinæringen i Bamble har tidligere sysselsatt betydelig flere årsverk. Artsmangfoldet næringen kunne høste av var betydelig større før. Ulike fredninger og reguleringer har kommet i nyere tid som følge av blant annet dramatisk reduksjon i bestander som kysttorsk. Hummerfiske har tradisjonelt vært et viktig fiske i Bamble. Hummer-bestanden er sårbar, derfor bør en registreringsordning for hummerfiske evalueres. Videre er spøkelsesfiske med tapte fiskeredskap en stor utfordring langs kysten. Tildeling av fiskekvoter gjøres av Fiskeridirektoratet. Kvote fastsettes på grunnlag av råd fra det marine forskningsmiljøet, både nasjonalt (Havforskningsinstituttet) og internasjonalt (Det internasjonale havforskningsrådet, ICES).

Dagens situasjon er preget av høyt kostnadsnivå særlig med tanke på energipriser og krav til kapitalkostnader. Dagens fiskeri krever store investeringer hvilket har negativ effekt på lønnsomheten og rekruttering av nye fiskere. Nasjonale krav til å imøtekomme det grønne skiftet gir økte avgifter uten at det finnes noen gode nok alternativer til energi. Trenden har lenge vært færre, men større båter. Dette gir også utfordringer med tanke på kaiplass og redskapshåndtering. Rekefiske har lenge vært bærebjelken til det lokale fiskeriet hvor Langesund fiskemottak har spilt en viktig rolle. Fiskerinæringen er bekymret for utviklingen og de stadige forslagene til ytterligere fredninger som følge av FN's bærekraftsmål. Næringen er ikke imot tiltak og har bidratt til mye, men tiltakene må være målrettede, treffsikre og kunnskapsbasert.

Av andre utfordringer for kystfiske er Oslofjordens kjemiske og fysiske tilstand. Forurensing som utslipp av nitrogen er svært høyt og skaper dårlig vannkjemi og økologisk status. Videre kommer andre forsterkede faktorer som varmere klima, fysiske inngrep, deponi og oppankringsplasser.

Viktige tiltak for næringen fremover vil være:

- Oslofjorden må få bedre vannkjemi og økologisk status
- Viktig at det ikke blir oppankring på Såstein igjen
- Avsatte fiskeområder må bevares til fremtidig behov
- Primærnæringsarealer må sikres i kystsoneplanen og arealdelen
- Rekruttering av yngre fiskere
- Næringen må få flere arter å fiske på
- Buffersone mellom næringsareal for fiskeri og annen bebyggelse
- Sikre fortsatt fiskemottak i Langesund
- Sikre oppvekstområder for fisk gjennom arealforvaltningen

Sysselsetting og verdiskaping

På 1990-tallet ble det utført rundt 167 årsverk til sammen i primærnæringen i Bamble, med 55 årsverk i jordbruket, 45 årsverk i skogbruket og 67 årsverk i Kystfiske. Førstehåndsverdien av produktene fra jordbruket i kommunen var da beregna til rundt 50 millioner kroner. Førstehåndsverdien av produktene fra skogbruket i kommunen var på rundt 8 millioner kroner. Avvirkningen i skogen var i snitt 37.000 m³ pr. år.

Landbruket er en betydelig arbeidsplass i kommunen. Til sammen blir det utført 68 årsverk i landbruket i Bamble. I jordbruket er det rundt 43 årsverk innen husdyrbruk og planteproduksjon (Beregnet ut fra produksjonstilskudd 2023). I skogbruket utføres det ca. 25 årsverk i alt.

Det er i alt 43 bruk med aktiv jordbruksdrift i Bamble. De fleste er kun deltidsbeskjeftiget i jord- og skogbruk sammen med selvstendige næringer i tilknytning til gårdsbruket.

Det er viktig at skogen likevel blir drevet både med tanke på skoghygiene og for å ta vare på den praktiske fagkunnskapen som finnes. Et aktivt og bærekraftig skogbruk kan bidra samfunnsmessig positivt til arbeidsplasser, verdiskaping og ved stadig å binde CO₂.

Sterke sider ved landbruket i Bamble

- Bamble har engasjerte, aktive utøvere i jord- og skogbruket.
- Det er stort oppmøte på fagmøtene.
- Det er stor turisttrafikk på sjøen og oppover på bygda om sommeren, noe som gir muligheter for tilleggsnæringer for lokalbefolkningen.
- Bamble ligger markedsnært til 100 000 mennesker i Grenland, og til travle havner og store gjennomfartsveier mv.
- Gammel havbunn av sandholdig leire og silt gir gode egenskaper til jordsmonnet for hagebruksproduksjon.
- Distriktet har lav selvforsyning av produkt i grøntseksjonen og gode muligheter for å øke egendekningen av landbruksprodukter.
- Det er et potensial for økt dyrehold, da det er underskudd på kjøtt. Vi har og areal med økende tilgroing av grasarealer pga. redusert hold av beitende dyr som ku og sau. Det trengs dyr til å beite i kulturlandskapet for å holde det åpent og levende.

Utfordringer for landbruket i Bamble, jord- og skogbruk med nye næringer

- Landbruket er en langsiktig næring med store investeringer i bygninger, dyr og maskiner. Den nasjonale landbrukspolitikken er på den annen side ofte svært kortsiktig, der mye endres fra år til år gjennom jordbruksforhandlingene.
- En utvikling til større bruksenheter gir færre aktive gårdsbruk i bygda, med færre yrkeskolleger og dermed et mindre produsentmiljø. Bamble har begrensa arealressurser til de store etableringene innen jordbruket.
- Det er et stort behov for grøfting av jordbruksarealene våre. Grøfting er kostbart, og har derfor blitt utsatt på mange bruk.

- Sunnhetstilstanden i skogen kunne vært bedre, fremdeles er det mye gammel skog i dårlig kondisjon som preger skogbildet mange steder. Dette er positivt for det biologiske mangfoldet og de viktigste områdene er nå registrert og kartfestet.

Økonomiske virkemidler

SMIL OG NMSK - Miljømidler til skog- og jordbruket.

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.

Tilskudd kan innvilges til foretak eller eiere som driver og/eller eier en landbrukseiendom.

Statsforvalteren fordeler hvert år tilskuddsmidler til kommunen, som fatter vedtak om tildeling.

Kommunen skal fastsette overordnede retningslinjer for prioritering av søknader. Slike retningslinjer skal utarbeides i dialog med statsforvalteren og næringsorganisasjonene i jordbruket lokalt.

Bamble kommune skal søke å få best mulig nytte av de kommunale tilskuddsmidlene ved å sette opp retningslinjer for 2-3 år av gangen. Administrasjonen lager forslag til retningslinjer til hovedutvalget for primærnæringer. Administrasjonen avgjør de enkelte saker ved enkeltvedtak.

Areal- og eiendomsforvaltning

Kommunen som landbruksmyndighet

Landbruksforvaltninga er fra 1.1.2004 tillagt en rekke oppgaver:

- Miljørettede virkemidler under landbrukets utviklingsfond (LUF)
- Midler til skogbruk under landbrukets utviklingsfond (LUF) og statsbudsjettet
- Saker etter konsesjonslov, jordlov, odelslov og skogbrukslov.

Bamble kommune inngikk i 2004 en samarbeidsavtale med 5 andre kommuner i nedre Telemark: Kragerø, Drangedal, Siljan, Porsgrunn og Skien. Avtalen omfatter jordbruks-, skogbruks- og miljøforvaltninga i kommunene.

Kommunen v/Kommunestyret har fått delegert myndighet til å avgjøre de fleste saker etter jordlov, odelslov og konsesjonslov m.fl. Kommunestyret har delegert myndigheten i disse sakene videre til hovedutvalg for primærnæringer og kommunedirektøren. Kommunedirektøren har delegert sin myndighet videre til landbruksadministrasjonen.

Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven er en sektorovergripende lov som virker inn på alle sektorer i samfunnet og alle sektorlover. Spesielt bestemmelsene i loven om forvaltningsmål for arter og naturtyper (§§ 4 og 5), og aktsomhetsplikten i § 6, er relevante.

Landbruket skal ivareta sitt ansvar for ivaretagelse av biologisk mangfold. Relevante tiltak for å oppnå dette er økt oppmerksomhet omkring kunnskapskildene for naturmangfold (MiS, Artskart, Naturbase), revisjon av retningslinjer for SMIL-tilskudd. Ved all saksbehandling skal prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 8-12 legges til grunn.

Naturverdier som er spesielle for Bamble i et nasjonalt perspektiv, og som kommunen og grunneierne har et spesielt ansvar for å ivareta er:

Kalkfjellsområdet, med unike naturverdier både i skogsområdene (slik som kalklindeskog, kalkfuruskog og kalkgranskog) og i åpne/halvåpne kulturlandskap.

Områder med rik berggrunn innenfor grunnfjellsområdet (amfibolitt, gabbro) med artsrike skogområder.

Flere forekomster av gammel eik, både i skogsområder (f.eks. Store Havås) og i kulturlandskapet, og enkelte slåtteeenger.

Kalklindeskog, hul eik (utenfor produktiv skog) og slåtteeenger er «utvalgte naturtyper» med egne forskrifter, en forsterket aktsomhetsplikt, og egne saksbehandlingsregler i saker etter jord- og skogloven.

Bamble ligger langt sør i grensen mellom boreonemoral og nemoral sone. Dette er gunstig for en del varmekrevende arter som bør vises ekstra oppmerksomhet.

EUs vannforskrift og miljøtiltak i landbruket

Vannforvaltningsforskriften gjennomfører EUs vanndirektiv i norsk rett. EUs Rammedirektiv for vann, eller Vanndirektivet, innebærer en mer helhetlig og økosystembasert forvaltning av ferskvann, grunnvann og kystvann i Norge. Hovedformålet med Vanndirektivet er at alle norske vannforekomster skal oppnå god økologisk tilstand.

Målet med den, helhetlige vannforvaltningen er å sikre et godt vannmiljø ved å sikre helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene. (Vannforskriften § 1: Formål)

Eksempler på landbrukstiltak:

- Buffersoner (kantvegetasjon) langs vann og vassdrag
- Fangdammer
- Gjenlegg
- Redusert jordbearbeiding om høsten
- Riktig utført grøfing og drenering
- Tette gjødselkummer
- God agronomi og presisjonsgjødsling
- Gras på vannveier og erosjon/flomutsatte arealer.
- Ugrasharving i stedet for miljøskadelige kjemikalier.
- Økt bruk av egen kompost.

Virkemidler

- Areal- og kulturlandskapstilskudd
- Regionale Miljøprogrammer (RMP)
- SMIL

- Miljøplan
- Kompetansebygging
- Kontroll/tilsyn av PT og gjødselplaner

Landbruket gjorde et krafttak mot forurensing fra landbruket på 1980-90-tallet med Miljø i Fokus og Landbrukets Miljøkampanje. Alle gjødselkjellere og grassiloer ble kontrollert. Gjennom tilskuddsordningen Miljøtiltak i Landbruket ble så godt som alle siloer, kummer for silopressaft og gjødselkjellere utbedret og tett for utslipp. I tillegg ble det foretatt utbedringer for å motvirke jorderosjon.

Dette er siden fulgt opp med Miljøplan i landbruket som innebærer krav om årlige gjødslingsplaner, plantevernsertifikater, sprøyteplaner, KSL-kvalitetssikring i landbruket, mv.

Det gis tilskudd til redusert jordbearbeiding om høsten på kornåkere, noe som har medført at de mest erosjonsutsatte areal ikke pløyes om høsten, men ligger i stubb over vinteren.

Riktig bruk av husdyrgjødsel gir mindre behov for innkjøpt gjødsel og redusert risiko for belastning på miljø og klima. Nok lagerkapasitet er en forutsetning for riktig bruk av husdyrgjødsel.

God agronomi og jordhelse er viktige faktorer for å redusere avrenning. Minimalt med jordarbeid bruk av kompost og husdyrgjødsel fremfor kunstgjødsel er gode tiltak. Dette for å bedre biologisk mangfold og gi bedre jordstruktur som holder på vann og minimerer avrenning. Erosjon er i hovedsak et symptom på dårlig jordhelse og agronomi. Tap av viktige næringsstoffer ved avrenning til vassdrag er tap for bonden og svært foringene for miljøet.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Landbruket er en viktig del av kommunens helhetlige og systematiske samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid, jfr. Forskrift om kommunal beredskapsplikt § 3.

Det er viktig med forebygging og håndtering av aktuelle hendelser i landbruket. Beredskapsjord, skogbrannvesen og skogsbilveier er viktige faktorer.

Et sterkt jordvern er bærebjelken i beredskapen. Et dekar med fulldyrka jord i Bamble kan potensielt produsere korn for ca. 1000 brød årlig. Krav til økende grad av praktisk opplæring i skoleverket bør kunne dra nytte av ulik undervisning ved bruk av undervisning ved bruk av f.eks. skolehager og kystfiske. Dette vil kunne gi verdifulle læringsarenaer og en mer inkluderende skole for elever som lærer bedre ved praktisk læring. Videre vil dette kunne bidra til at fremtidige generasjoner får et forhold til våre naturressurser og egenberedskap.

Skogsbilveger kan være meget aktuelle i en beredskapssituasjon; for eksempel kan disse være alternative omkjøringsveger. Kommunen må til enhver tid ha oversikt over skogbilvegnettet og at denne inngår i kommunens planverk. Oversikt over hvem som kan bidra med ulike typer utstyr, er et sentralt moment. Dette er ressurser kommunen kan få behov for i en beredskapssituasjon, for eks. ved slokkeinnsats ved store hendelser.

Skogbranner kan inntreffe. Det må være fokus på både forebyggende tiltak og hvordan håndtere skogbranner.

Det bør særlig være oppmerksomhet på brann i landbruksbygninger, bortfall av strøm og oppbevaring av farlige stoffer. Det er viktig at eiere gjør vurderinger ift aktuelle hendelser og har en

egenberedskap. For å redusere konsekvensene av bortfall av strøm, må for eks. husdyrbruk sørge for reservekraft. Innkjøp av nødstrømsaggregat er et tiltak.

Langesund er inn- og utfartsleie for Norges mest trafikkerte havn- og industriområder. Vi vet at ulykker i forbindelse med denne trafikken vil oppstå, men ikke når. Det er derfor viktig at kommunen har en egnet beredskapshavn når en eventuell ulykke skulle oppstå.

Retningslinjer for behandling av saker etter jordlov, odelslov og konsesjonslov i Bamble

Kommunen v / Kommunestyret har fått delegert myndighet til å avgjøre en rekke saker etter jordlov, odelslov og konsesjonslov m.fl. I de saker som er delegert til Statsforvalteren skal kommunen gi uttalelse i saken. I konsesjonssøknader fra selskap unntatt ansvarlighet (AS), skal kommunen forberede saken før behandling hos Statsforvalteren. Kommunen kan i slike saker gi en innstilling i saksforberedelsen.

Lovgiver (Stortinget) har i lovs form gitt avgjørelsesmyndigheten til Kongen (Departementet). De har delegert sin myndighet videre enten til Statsforvalteren eller kommunen.

Kommunestyret har delegert sin myndighet videre til hovedutvalg for primærnæringen og kommunedirektøren.

Avgjørelse i sakene skal rette seg etter norsk lovverk. Avgjørelse skal også rette seg etter forskrifter og rundskriv gitt av Landbruks- og Matdepartementet, som er den som har gitt kommunen sin myndighet.

Hver sak skal vurderes individuelt samtidig som behandlingen skal sikre rettssikkerhet og likebehandling for søkerne.

Jordvern

Følgende kommer frem av jordlovas formål § 1:

Denne lova har til føremål å leggja tilhøva slik til rette at jordviddene i landet med skog og fjell og alt som høyrer til (arealressursane), kan verte brukt på den måten som er mest gagnleg for samfunnet og

dei som haryrket sitt i landbruket.

Arealressursane bør disponerast på ein måte som gir ein tenleg, variert bruksstruktur ut frå samfunnsutviklinga i området og med hovudvekt på omsynet til busetjing, arbeid og driftsmessig gode løysingar.

Ein samfunnsgagnleg bruk inneber at ein tek omsyn til at ressursane skal disponerast ut frå framtidige generasjonar sine behov. Forvaltinga av arealressursane skal vera miljøforsvarleg og mellom anna ta omsyn til vern om jordsmonnet som produksjonsfaktor og ta vare på areal og kulturlandskap som grunnlag for liv, helse og trivsel for menneske, dyr og planter.

Jordvern er viktig for å bevare jorda for framtida og dårligere tider. Mange steder i verden ser vi at konflikter, tørke og andre naturkatastrofer kan sette store matproduserende områder ut av spill i flere år. De forventede klimaendringene og befolkningsutviklingen globalt, vil dramatisk kunne endre

matsituasjonen over tid. All dyrkbar jord bør holdes i en slik stand at bruk til matvareproduksjon kan gjenopptas på kort tid.

Bamble har valgt å ikke kartlegge kjerneområder for landbruk.

Kjerneområder for landbruk er definert som:

- områder som er godt egnet for matproduksjon
- verdifulle områder for landbrukets kulturlandskap

Kommunene er ikke pålagt å lage kart over kjerneområder landbruk, men Landbruks- og Matdepartementet skriver i sin veileder at dette vil være et nyttig verktøy for kommunenes praktiske arealforvaltning.

I arbeidet med landbruksplanen i forrige planperiode og i denne, har Bamble kommune valgt å ikke velge ut kjerneområder landbruk.

Vi har valgt å ha som mål å ta vare på alt vårt jordbruksareal.

Grunnene til dette er at Bamble har forholdsvis lite jordbruksareal, ca. 7.000 dekar i drift. Det meste av disse jordbruksarealene ligger spredt i små enheter og bygdelag, og det er lite hensiktsmessig å framheve noen framfor andre. Selv om arealene er små, har de stor betydning både for kulturlandskapet og landbruksproduksjonen i kommunen. Mye areal i Bamble egner seg best for grasproduksjon. Dette er grunnlaget for husdyrhold, som har potensial til å gi de beste jordbruksinntektene. Andre områder har større, godt arronderte arealer, som er godt eigna til korn og grønnsaksproduksjon.

Bamble har i alle år vært svært strenge med å tillate omdisponering av jordbruksareal til andre formål. Det meste av jorda som har blitt omdisponert i Bamble har gått til offentlige formål som veier, skole og liknende. Det er minimalt som har gått til nye enkelttomter og andre mindre formål. Hver sak og hvert tiltak som innebærer omdisponering av jord eller annen innvirkning på jordbruksproduksjon, gis særlige vurderinger og vedtak etter jordloven, eller i form av høringsuttalelser til areal- og reguleringsplaner. Videre er det fremsatt krav om godkjent matjordplan ved søknad om omdisponering av dyrkbar jord jf. veileder fra fylkeskommunen.

Fradeling og omdisponering i områder til landbruk, natur og friluftsliv (LNF)

Jordloven § 12. Deling

«Deling av eigedom som er nytta eller kan nyttast til jordbruk eller skogbruk må godkjennast av departementet. Det same gjeld forpakting, tomtefeste og liknande leige eller bruksrett til del av eigedom når retten er stifta for lengre tid enn 10 år eller ikkje kan seiast opp av eigaren (utleigaren). Med eigedom meiner ein òg rettar som ligg til eigedomen og partar i sameige.

Skal dyrka jord takast i bruk til andre formål enn jordbruksproduksjon, eller skal dyrkbar jord takast i bruk slik at ho ikkje vert eigna til jordbruksproduksjon i framtida, kan samtykke til deling ikkje givast utan at det er gitt samtykke til omdisponering etter § 9.

Ved avgjerd av om samtykke til deling skal givast, skal det leggjast vekt på om delinga legg til rette for ein tenleg og variert bruksstruktur i landbruket. I vurderinga inngår mellom anna omsynet til vern av arealressursane, om delinga fører til ei driftsmessig god løysing, og om delinga kan føre til drifts-

eller miljømessige ulemper for landbruket i området. Det kan leggjast vekt på andre omsyn dersom dei fell inn under formålet i jordlova.

Sjølv om det etter tredje ledd ikkje ligg til rette for å gi samtykke til deling, kan samtykke givast dersom deling vil vareta omsynet til busetjinga i området.

Samtykke til deling kan givast på slike vilkår som er nødvendige av omsyn til dei føremåla som lova skal fremja.

Føresegnene gjeld utan omsyn til om ein eigedom har fleire registernemningar når eigedomen eller ideell del av han er på same eigarhand og etter departementet sitt skjønn må reknast som ei driftseining.

Samtykke til deling er ikkje nødvendig når særskild registrert del av eigedom vert seld på tvangssal. Det same gjeld dersom det i samband med offentleg jordskifte er nødvendig å dela eigedom.

Dersom deling ikkje er rekvirert innan tre år etter at samtykke til deling er gitt, fell samtykket bort.

Departementet kan gi forskrift om høve til fradeling av mindre areal utan godkjenning i samband med grensejustering etter matrikkellova.»

Jordloven § 12 er endret i vesentlig grad. De nye reglene gir økt handlingsrom til kommunen, og de skal gjøre det enklere å dele fra dersom søknaden gjelder fradeling til tilleggsjord eller bosetting. Kommunen skal utøve et lokalt skjønn og forvalte de landbrukspolitiske virkemidlene innen rammene av nasjonal politikk. Vern av dyrka og dyrkbar jord er en viktig del av den nasjonale politikken. Saker som omhandler omdisponering, flytting og nedbygging av dyrkbarjord krever godkjent matjordplan jf. veileder fra fylkeskommunen.